

Celmveidojoši piedēkļi otrās un trešās konjugācijas darbības vārdos

Otrās un trešās konjugācijas darbības vārdiem gan nenoteiksmes, gan pagātnes celmā ir celmveidojošs piedēklis. Otrās konjugācijas darbības vārdiem šāds piedēklis ir arī tagadnes celmā.

Apskatīsim vispirms piedēkļus **nenoteiksmes** un **pagātnes** celmos. Neatkarīgi no konjugācijas (2. vai 3.), pagātnes celmu var noteikt pēc nenoteiksmes celma:

nenoteiksmes celms	-uo-	-ē-	-ei-
pagātnes celms	-ov-/-uoj-	-iej- 3. pers. -ēj-	-ej-
piemēri: 2. konjugācija	struoduot – mes struodovom vai struoduojom; jis struodova vai struoduoja	gavēt – mes gaviejom; jis gavēja	medeit – mes medejom, jis medeja
piemēri: 3. konjugācija	rauduot – raudovom/rauduojom, raudova/rauduoja	gribēt – mes gribiejom, jis gribēja	raksteit – mes rakstejom, jis raksteja
pagātnes galotnes	-u, -i, -a, -om, -ot	-u, -i, -a, -om, -ot	-u, -i, -a, -om, -ot

Nosauciet vismaz desmit 2. un 3. konjugācijas darbības vārdus latgaliski. Izvēlieties piecus un rakstiet ar tiem īsu stāstiņu vai atsevišķus teikumus. Lietojiet tikai trešo vai vienskaitļa pirmo personu. Atzīmējiet celmveidojošo piedēkli.

Reiz dzeivova bolts kačs. Jis vysod gribēja...

Vakar es skaiteju žurnalu A12. Tī redzieju ...

Tagadnē 2. konjugācijas darbības vārdiem ir piedēklis, bet 3. konjugācijas darbības vārdiem nav. Atšķiras arī galotnes.

2. konjugācija: tagadnes celms ar piedēkli

nenoteiksmes celms	-uo-	-ē-	-ei-
tagadnes celms	-oj-	-ej-	-ej-
piemēri	struoduot – mes struodojam, jis struodoj	gavēt – mes gavejam, jis gavej	medeit – mes medejam, jis medej
tagadnes galotnes	-u, -, -, -am, -at	-u, -, -, -am, -at	-u, -, -, -am, -at

3. konjugācija: tagadnes celms bez piedēkļa

nenoteiksmes celms	-uo-	-ē-	-ei-
tagadnes celms	-	-	-
piemēri	raud-uo-t – mes raud-im, jis raud, es raužu	grib-ē-t – mes grib-im, jis grib, es grybu	rakst-ei-t – mes rokst-om, jis roksta es rokstu
galotnes	-u, i, -, -im, -it	-u, i, -, -im, -it	-u, i, -a, -om, -ot

Patskaņu un līdzskaņu mija 3. konjugācijas tagadnē

Darbības vārdiem, kuri nenoteiksmē beidzas ar -eit un kam saknē ir *a*, patskaņu mija notiek visās personās:

raksteit – es *rokstu*, tu *roksti*, jis *roksta*...

Darbības vārdiem, kuri nenoteiksmē beidzas ar -ēt un kam saknē ir *i* vai *e*, patskaņu mija notiek tikai pirmajā personā: [piezīme: ja saknē ir *a*, tas nemainās: *varēt* – es *varu*, tu *vari*, jis *var*]

gribēt – es *grybu*, bet: tu *gribi*, jis *grib*...

redzēt – es *radzu*, bet: tu *redzi*, jis *redz*...

Arī līdzskaņu mija notiek tikai pirmajā personā:

rauduot – es *raužu* bet: tu *raudi*, jis *raud*...

Sameklējiet 2. un 3. konjugācijas darbības vārdus un uzrakstiet īsu stāstiņu vai atsevišķus teikumus tagadnē! Lietojiet tikai trešo personu.

Ja ņem vērā gan tagadnes, gan pagātnes celmu, var izšķirt sešas grupas (divas konjugācijas, katrā trīs grupas). Tās ir apkopotas tabulā:

	2.a	2.b	2.c	3.a	3.b	3.c
piemērs	struoduot	gavēt	medeit	rauduot	gribēt	raksteit
nenoteiksme	-uo-	-ē-	-ei-	-uo-	-ē-	-ei-
tagadne	-oj-	-ej-	-ej-	-	-	-
pagātne	-ov- / -uoj-	-iej- (3. -ēj-)	-ej-	-uoj- / -ov-	-iej- (3. -ē-)	-ej-
citi vārdi:	<i>runuot,</i> <i>zynuot,</i>	<i>studēt,</i>	<i>pieteit,</i>	<i>dziduot,</i>	<i>varēt,</i>	<i>skaiteit,</i>

Sameklējiet katrai grupai vairāk piemēru! Kurā grupā ir maz, kurā daudz vārdu?

Der atcerēties:

Latgaliešu rakstu valodā darbības vārda formas nekad nebeidzas ar garo patskani vai divskani (*uo*, *ie*, *oi*, *ei*), bet var beigties ar *oj*, *ej*. Salīdziniet:

latviešu literārajā valodā	latgaliešu rakstu valodā
<i>tu dzīvo</i>	<i>tu dzeivoj</i>
<i>viņš strādā</i>	<i>jis struodoj</i>
<i>viņa studē</i>	<i>jei studej</i>
<i>viņi medī</i>	<i>jī medej</i>

Darbības vārdi ar kausatīvo piedēkli -yn- un vārds *zynuot* latgaliešu rakstu valodā pieder 2.a grupai, nevis 3. konjugācijai. Salīdziniet ar latviešu literāro valodu:

latviešu literārajā valodā	latgaliešu rakstu valodā
<i>viņš dedzina</i>	<i>jis dadzynoj</i>
<i>mēs audzinām</i>	<i>mes audzynojam</i>
<i>viņa zināja</i>	<i>jei zynova / zynuoja</i>

Pagātnē visiem otrās un trešās konjugācijas darbības vārdiem ir tās pašas galotnes – o-sērija: -u, -i, -a, -om, -ot. Tagadnē galotnes atšķiras. Par to gan runāsim citreiz.